

Nobelova cena
za literaturu
2021

Abdulrazak Gurnah

Krádež

Přeložil Rani Tolimat

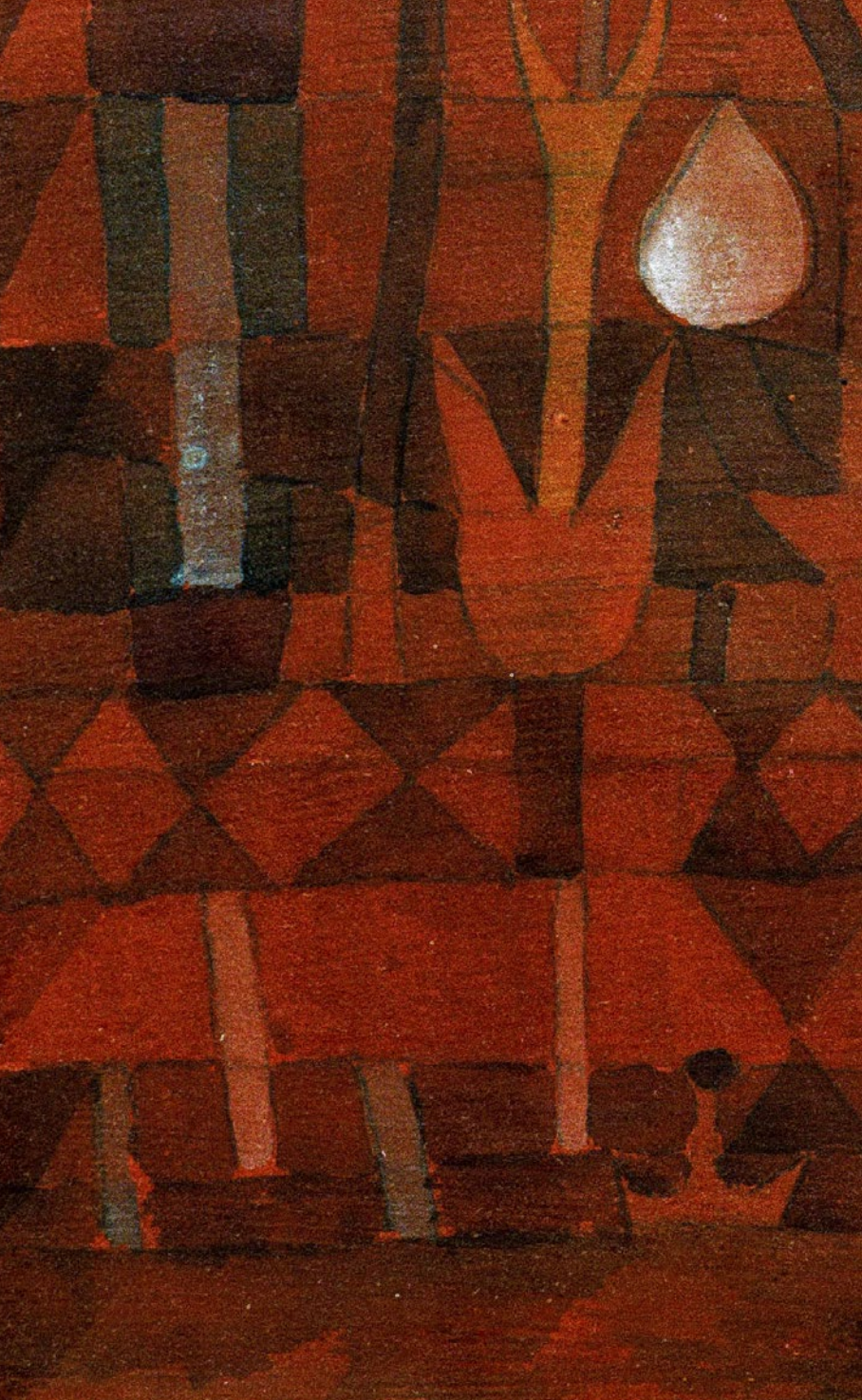
PR
OST
OR

**P R
O S T
O R**

Abdulrazak Gurnah

**P R
O S T
O R**

Abdulrazak Gurnah
Krádež

Přeložil Rani Tolimat

Praha, 2026

**P R
O S T
O R**

Copyright © Abdulrazak Gurnah 2025
Translation © Rani Tolimat 2026
Czech edition © PROSTOR 2026

ISBN 978-80-7260-668-9

Všeobecně vzato, pozoruhodným
se stává sotva jeden z miliónu.

— Joseph Conrad, *Náhoda*

Část první

Rájínu svatbu provázela všeobecná panika. Její otec zjistil, že jí jeden mladík očividně věnuje značnou pozornost. Napřed jen upřeným pohledem a vědoucím úsměvem, když se náhodou potkali, ale pak otec na vlastní oči spatřil, jak mladík Ráju zastavil na ulici a na několik minut s ní zapředl hovor, nejspíš jí sliboval nemožné a domlouval si tajnou schůzku. Jemu přímo před očima. Bylo to nevhodné, nevychované a vůči němu jako otci neuctivé. Věděl, co je mladík zač, a právě proto ho jeho projevy zájmu o Ráju znepokojovaly. Samozřejmě by to bylo ještě horší, kdyby šlo o nějakého cizince, ale už takhle to byla slušná pohroma. Jmenoval se Rafík, vyrůstal úplně obyčejně coby synek sousedů, s nimiž se Rájina rodina léta dělila o nedostatkové zboží, běhal po ulicích s ostatními kluky a na pláži s nimi hrával fotbal. Pak, v období nepokojů a zmatků, když se země zbavovala Britů, se připojil k soudruhům, jak si říkali, a stal se členem strany Umma. Společně s ostatními soudruhy ho poslali na Kubu na vojenský výcvik, přímo před zraky britských koloniálních úřadů, kterým buď nedošel význam téhle výpravy, nebo jim to bylo úplně volné. Stejně už se chystali domů.

Po návratu vypadal Rafík ještě lépe než dřív – stal se z něj hrdinský štíhlý válečník v khaki uniformě, s kulatou vojenskou čapkou, jakou tu ještě nikdo nikdy neviděl. S ostatními soudruhy se vrátil právě včas, aby

stihl revoluci a vše, co následovalo. Válečníci těch časů, včetně Rafika, uměli jen děsit lidi, protože žádní nepřátelé už široko daleko nebyli, jen vyděšení a utápnutí občané. Už to samotné slovo znělo podezřele a hrdinové si s ním rádi pohrávali. Takže ty říkáš, že jsi občan. No, tak mi ukaž občanku. Cože, ty žádnou nemáš? Spousta lidí, hlavně v určité věkové kategorii, si s žádnými papíry nikdy hlavu nedělala. Kontrola dokladů tak přicházela na řadu hlavně v případech, kdy šlo o to někoho ponižít nebo zastrašit, a nezřídka obojí. Co jsi to za šmejda, že si hraješ na občana? Všechno to byla součást hry na moc s cílem trestat, děsit či vyhánět lidi z čiré libovůle.

Rafík každopádně po návratu z Kuby jen zářil – na sobě měl zmíněnou uniformu, na hlavě buď čapku, kterou si tak zamiloval Fidel Castro, nebo pro větší pestrost černý baret jako Che Guevara, se soudruhy se zdravil slovy, která tu nikdo nikdy neslyšel, ale záhy je měli znát všichni: *vinceremos, la lucha continua, vamos*. Také začal házet očima po Ráje a oslovoval ji na ulici s hravým úsměvem. Každému bylo jasné, oč mu jde. Bylo jí sedmnáct, byla krásná a on si rychle získal pověst člověka, který si se slečnami rád pohrává.

Nelíbí se mi, jak s tebou mluvil. Víš, co jsou tihle lidi zač, vyjel na Ráju otec. A nedělej ze mě vola. Usindanganye. Viděl jsem, jak se na něj usmíváš, jako by se ti ty jeho řečičky líbily. Pálí po tobě. Copak to nevidíš? Hanbu z toho budeme mít všichni.

Rája začala protestovat. Co má jako dělat? Nemůže

přece předstírat, že ho nezná. Nechtěla ho urazit. Otec máchl rukou ve vzduchu, aby ji umlčel, a pak ji gestem poslal pryč, ať se mu klidí z očí. Pak se šel poradit se starším bratrem Háfizem, který se ostudy bál stejně jako on a jistě pochopí, proč bratra Ráfíkův zájem o Ráju děsí. Zabíjejí nám syny a chtějí nám znectít dcery, prohlásil Háfiz. Oba věděli, o čem mluví. Zoufale přemýšleli, kdo by mohl Ráju a všechny ostatní před ponížením a hanbou zachránit. Rájín otec se obvykle dovolával bratrova důvtipu a moudrosti, kdykoli se mu to hodilo, nebo když potřeboval půjčit peníze, anebo když platilo obojí, jako právě teď. Protože ať už to zařídí jakkoli, rozhodně to bude stát spoustu peněz za oslavy a dary a jídlo. Rájín otec uměním vydělávat peníze zrovna nevládl, na rozdíl od bratra, který navíc na nějaký ten obnos příliš nehleděl.

Člověk, kterého pro ni našli, se jmenoval Bakari Abbás, příjemný čtyřicátník z Pemby, už jednou rozvedený a slušně zajištěný. Podnikal ve stavebnictví, společní známí o něm mluvili hezky, a tak se Rájíni rodiče rozhodli, že za něj dceru provdají. Když jí to otec oznámil, takovým tím zasmušilým sebelitostivým způsobem, k němuž se uchýloval, když chtěl ji nebo matku přesvědčit k souhlasu, pomyslela si, že žádnou kloudnou volbu nemá – buď se podřídí rodičovské vůli, která jim i jí samotné zachová úctyhodnost a čest, nebo si vybere toho humpoláckého vojáka. Nikdo si nepřipustil, že by si mohla zvolit to druhé, ta myšlenka napadla jen ji samotnou. Potlačila ji a nikomu se o ní

nezmínila. Na to už bylo pozdě a třeba nakonec ještě všechno dobře dopadne.

A tak ji otec, tělesně křehký, ale povahou dominantní, přinutil svolit se vstupem do manželství, ačkoli se bála, že ho nebude moci vystát. Jenže takhle ji vychovali a takhle žili i všichni kolem ní. Trpělivě snášela náhlé a překotné přípravy i rady tetiček a dalších žen, které sotva znala, a které ji teď omývaly a hladily a přesvědčovaly ji, že se musí podvolit mužskému chtíči, šeptaly jí, že pod přívalem něžností uzraje a probudí se v ní vášně, že jí celý svět vyplní manželova láskyplná pozornost a jejím důsledkům že požehná sám Bůh. Pak, tu noc, co se jí Bakari Abbás zmocnil, ležela v jeho posteli a poprvé v životě prožívala šok z vášnivých pannačských dotyků na svém poddajném těle. Poddala se, tu noc i ty následující, protože ji to tak učili. Měl na to právo a její povinností bylo se mu podvolit.

Bakari Abbás už překročil čtyřicítku, byl to sympatický, skoro až pohledný muž, šlachovitý a silný, střední postavy, měřil nejmíň metr sedmdesát. Světu nastavoval vlídnou tvář, choval se s nenucenou zdvořilostí obchodníka, jehož živnost vzkvétá. Ovšem vůči Ráje býval občas strohý a neustále si nárokoval její tělo, každý den, někdy dvakrát i třikrát. Původní podivný a znepokojivý pocit se čím dál víc měnil v cosi násilného a ponižujícího, ale ona se poddávala zas a znovu, protože nevěděla, co jiného si počít. Sama sobě namlouvala, že tenhle úděl čeká každou ženu, že jí nezbyvá než přestát manželovo neúnavné vrážení, protože bez něj by

své potřeby neuspokojil, a snad v tom najde aspoň trochu potěšení sama pro sebe. Snad se mohla víc snažit, mohla předstírat slast, aby jeho touze si ji cele podrobit trochu otupila hrot, ale byla příliš mladá a příliš ji ovládal odpor. Když se manžel uspokojoval, se staženou tváří a pevně zavřenýma očima se znechuceně kroutila. Nabyl dojmu, že se ho Rája bojí, rozesmálo ho to a jal se ji uklidňovat sladkými slůvky a něžnými polibky, a když to nezabralo, začal vyžadovat, aby jeho snahám vycházela vstříc radostněji. Na její zdráhání a němý odpor reagoval odhodláním ji probudit, jak to vyjádřil. V takových chvílích se zvláštním způsobem usmíval. Pojď ke mně, vlastovičko, předved' mi, že se ti to taky líbí, mručel a přitom jí svou kostnatou pánví narážel do měkkých roztažených stehen.

Časem se naučila, jak si to pro sebe ulehčit, jak uniknout bolesti tím, že na něj své tělo připraví. Naučila se převzít aspoň část vlády nad děním, takže nebyla celou dobu v jeho moci, dokázala leccos oddálit a odložit, uměla předstírat uspokojení. Odmítala ho, pokud to šlo, odporovala, když ji za to káral, oplácela mu panovačné pohružky divokými výbuchy. Byl to zlý sen, s nímž se nemohla nikomu svěřit. Čas od času přemýšlela, jestli by jí náhodou nebylo lépe se šviháckým Rafíkem, ale tou dobou už věděla, jak ošklivě by to dopadlo. Rafíka zastřelili v krvavé řeži rok po Rájíně svatbě.

Vzájemné poštěkávání s Bakarím se táhlo donekonečna a ještě se zhoršovalo poté, co Rája porodila syna

Karíma. Bakariho čím dál víc dráždilo, že s ním Rája tak krátce po porodu odmítá sdílet lože, jeho záchvaty vzteku byly pořád divočejší a nedokázal se ovládat. Zprávy o jeho přátelské nátuře přitom nepřeháněly. Sama viděla, jak hezky se chová k jiným – veškerou krutost si šetřil pro ni, zjevně ho to těšilo a ona se bála, že jednoho dne jeho zloba přeroste v otevřenou násilí. Přemítala, jestli se před ním má krčit a trást na znamení kapitulace, protože věděla, že právě to by si přál, nebo se naopak chovat vzdorovitě a urážlivě. Učila se žít s jeho pohrdáním i se znechucením, které budila sama v sobě, ale zoufale se bála ohrozit synkovo bezpečí. Občas přemítala, jestli opravdu takhle vypadá úděl většiny žen, zda opravdu žijí v hrůze ze svých manželů. Proč se neozvou? Jenže nevěděla, komu se svěřit.

V tichosti a s tvrdohlavou lstivostí spřádala plány, a když byly Karímovi tři, nechala manžela manželem a se synem se přestěhovala zpátky na Ungudžu. Původně jela jen navštívit rodiče, ale odmítla se vrátit. Život s Bakarím Abbásem ji naučil, jak marná je poslušnost, do které ji vychovávali, dokud ji neovládl takový vztek, že se postavila na odpor. Výzvy k návratu, které jí muž posílal, ignorovala stejně jako jeho výhrůžky, že se s ní rozvede a nenechá jí ani cent. Nereagovala ani, když se začal ohánět civilními i církevními zákony a požadoval, aby mu vrátila syna. Rozešli se tedy nepřátelsky, ona byla znechucená jeho násilím, promiskuitním chutím a nátlakem, který stál za celým manželstvím, jím zase zmítal hněv natolik, že ji navždy odmítl finančně

podporovat. Mohla by ho k tomu donutit zákonnými prostředky nebo i pouhým zvykovým právem, ale na to byla příliš našťvaná a uražená, nepohnulo s ní ani otčovo a strýcovo naléhání. Nedokázala jim o Bakariho krutosti ani upřímně vyprávět, na to se příliš styděla. Sdělila jim jen, že se celou dobu hádali a ona už takhle žít nechce. A pak jim zakázala, aby po něm chtěli být jen jediný šilink.

Rája s Karím se nastěhovali zpátky k rodičům. Ti si pronajímali dva ponuré pokoje v přízemí jednoho domu, o kuchyň a koupelnu se dělili s dalšími nájemníky v patře. Ráje připadaly místnosti stísněné a celý dům jí kysele páchl. Mezi jejich a sousedním domem vedla úzká ulička, do které občas močili náhodní chodci. Karím spal na podlaze v ložnici babičky a dědečka, Rája si vždycky večer rozložila matraci v druhé místnosti. Moc se jí sem přistěhovat nechtělo, nerada se vracela do vydýchané kobky, v níž strávila dětství, ačkoli jí trochu pomáhalo, že se mohla s maminkou podělit o péči o dítě. Ani Rájin otec nebyl z jejího návratu zrovna nadšený, pořád si mumlal něco o povinnostech a o tom, že chudák chlap zůstane sám a nikdo se o něj nepostará. Otcovy panovačné způsoby a pasivní agresivitu Rája nesnášela. Slyší mě někdo? To kafe je studený, hořký, řídký. To jsme tak chudý, že nemáme ani na pořádný kafe? Proč mě nikdo neposlouchá? Jak to, že nemám vodu ve vaně? Bolej mě záda. Nemůžu spát v tom rámusu v patře. Nemůžete už konečně ztichnout, ženský?

Jediná tatínkova dobrá vlastnost, která pro Ráju tyhle chyby vyvažovala, bylo jeho umění vyprávět. Svými příběhy ji okouzloval celé dětství. Věřila, že jsou pravdivé, a připadaly jí takové i poté, co přišla na to, že nejsou. Později pochopila, že si je otec nevymýšlel – sám je jako dítě poslouchal, stejně jako maminka, jenže ta vypravěčský talent neměla, často zapomínala na důležité detaily, a když jí unikla pointa, leda se omluvně usmála. Otec ale vyprávěl opravdu výtečně, o mluvících zvířatech, když byla Rája malá, a pak o fantastických dobrodružstvích ve velkém světě, v jednotlivých rolích šikovně střídal tón a barvu hlasu. Jenže pak příběhy najednou skončily. Věděla proč. Po revoluci se v tatínkově mysli rozhostila hořkost a namísto příběhů, které jako dítě tak milovala, nastoupilo nekonečné vyjmenovávání křivd a trampot.

Proud příběhů vyschl i kvůli tomu, co se stalo Rájinu bratrancí Sulejmanovi, synovi Háfize, otcova staršího bratra. Sulejman se připojil k novým bezpečnostním silám, založeným krátce před získáním nezávislosti. V tutéž dobu, kdy Fidel Castro soudruhy cvičil, aby mohli po návratu provést revoluci, vytvořila nová vláda přebírající zemi od Britů polovojenskou policii, jejímž úkolem bylo zajistit bezpečnost. Dosavadní policie fungovala jako imperiální síla určená k ovládnutí poddaných, prohlásila nastupující vláda. Nová bezpečnostní jednotka bude jiná, bude občany chránit, místo aby je zastrašovala. Aspoň tak to všem říkali. Většina rekrutů byli kluci před dvacítkou, zrovna vychodili školu.

Velitel jednotky byl ovšem Brit – proč jejich dovednosti a zkušenosti nevyužít, když je tu pořád máme. Jednoho večera se rozšířily zprávy o plánovaných nepokojích a velitel, který se zrovna chystal na dlouho domlouvaný večírek, nehodlal riskovat, že se mu do zbrojnice vlámou nějakí pobudové. A tak si klíče od ní strčil do kapsy, nebo je nechal doma v aktovce, nebo někde úplně jinde. Každopádně nechal svoje kluky v kasárnách neozbrojené, a rozzuřený dav pak z těchto novopečených policistů, kteří za sebou měli jen minimální výcvik, nevěděli, co dělat, a neměli čím se bránit, nadělal fašírku. Takhle začala revoluce. A jedním z těch kluků byl i Háfízův syn Sulejman. K policii se dal hned poté, co mu v prosinci skončila škola, a za sebou měl pouhé dva týdny výcviku.

Nemohli ho nikde najít, ani mezi zraněnými, ani zmrzačenými či mrtvými, a ve změti historek, které se o celé akci začaly vyprávět, a za stálého jásání vítězů se dalo jen předpokládat, že stejně jako někteří další zmižel. Bratři už spolu o Sulejmanovi nikdy nemluvili, jen ho zmiňovali v modlitbách. Jeho matka ho ovšem oplakávala a v žalu ji přepadaly myšlenky, že sama za nic nestojí a nezaslouží si žít. A Rájina otce to také zlomilo, ačkoliv Sulejman nebyl jeho syn. Něco v něm umřelo, a právě v té době mu příběhy došly nebo se změnilly v hořké lamentování. Čas běžel dál a vzpomínka na tátovo vyprávění bledla, ale Rája si pořád pamatovala aspoň to, že některé příběhy byly legrační a něžné. Třeba ten o žebrákovi, kterého obvinili, že ukradl vůně ze

sultánovy hostiny, načež mu Abú Nuwás pomohl zaplatit tím, že házel na podlahu paláce mince a po sultánovi požadoval, aby za platidlo uznal jejich cinkání. Nebo ten o pštrosovi, co dopadl špatně, ale podrobnosti si už Rája nedovedla vybavit. Nebo ten napínavý příběh o hradu na vrcholu černé magnetické hory, který nešlo dobýt, protože nepříteli vždy všechny meče a kopí vyletěly z rukou, hora si je přitáhla. Nebo ty vznešené sestřičky, co pojídaly rýži jehlou, zrníčko po zrníčku. Ani vzpomínka na všechny tyhle příběhy ovšem nedokázala převážit otcovo nekonečné sténání a hudování, které se s tím, jak stárnul, prodlužovalo a prohlubovalo. Rája věděla, že si tatínek prostě nemůže pomoci, ale i tak jí bylo zatěžko ty jeho bolesti a naříkání sledovat a snášet.

Rájina maminka musela manžela vždycky hned po ránu namasírovat od hlavy až k patě a každý večer to opakovat, a také kdykoli během dne, když si zrovna řekl. Hrbila se u něj vkleče a postupovala od hlavy a ramen až k chodidlům, zatímco on s masochistickou rozkoší sténal. Po ranní masáži se oblékl a čekal na svůj první šálek čaje s čerstvě usmaženou taštičkou mandazi. Čaj často neodpovídal jeho představám a mandazi byla moc sladká, nebo mu přes nos přeletělo něco jiného, na co si mohl stěžovat. Když se Rája vrátila s Karímem, pokusil se ji přimět, aby mu prokazovala nejrůznější služby, třeba aby ho masírovala, když matka zrovna nemohla, ale Rája ho odmítla. Život s Bakari Abbásem ji toho naučil dost, aby otcovo brblání jednoduše ignorovala.

V jednadvaceti byla z Ráji kráska, ačkoli to o sobě úplně nevěděla. Pozornost mužů ji každopádně ani trochu nezajímala. Domnívala se, že tohohle mužského hladu si už užila do sytosti, a chtěla jen, aby ji všichni nechali na pokoji, aby v životě našla řád a snad i trochu uspokojení. Proti své vůli cítila, že jí návrat k rodičům v něčem vyhovuje – mohla se podělit o břímě zodpovědnosti za syna a cítila, že jsou tu oba vlastně v bezpečí. Samotnou ji překvapilo, jak ochotně nechala Karíma na starost matce, ale pocit viny začal časem blednout a Rája na syna začala pohlížet trochu odtažitě. Nemohla si pomoci, byl pro ni připomínkou těžkých časů.

Podle otcova názoru byla pořád dost mladá na to, aby zavdala příčinu k hanbě a zneuctění, protože přitahovala pozornost mužů s pochybnou pověstí.

Mysli na své dítě, nabádal ji.

To právě dělám, odpovídala.

Bude vyrůstat bez táty, trval na svém. Tvůj manžel má právo chtít ho zpátky. Vrať se k němu. Je to tvoje povinnost, tvůj syn tátu potřebuje. Nebo ti najdeme jinýho manžela. Rozvod není konec světa, je to maličkost.

Rája jen mlčky pokrčila rameny. A v duchu si řekla: Poprvé se ti to povedlo. Ale teď už mě nedonutíš, abych se k Bakari Abbásovi vrátila, i kdybys říkal cokoli.

Karím měl staršího bratra Alího, narodil se jiné matce. Alího maminka Mamkú se s Bakari Abbásem rozvedla, když bylo chlapci osm, a vrátila se s ním z Pemby domů na Ungudžu. S Rájou se Bakari Abbás oženil asi o dva roky později, mezi kluky byl tedy zhruba desetiletý rozdíl.

Když se na Ungudžu vrátili i Karím s maminkou, chodil Alí ještě do školy. Bratři si nebyli ani trochu podobní. Čtrnáctiletý Alí už měl dospělé rysy i postavu. Tvář měl ostře řezanou podobně jako jeho otec, byl ale menší, měřil jen sto padesát centimetrů, a byl svalnatý, takže bylo jasné, že časem zadělá na sádlo, zatímco jeho tatínek byl hubený a kostnatý. Na rozdíl od Bakariho Abbáse vyzařovalo z Alího mladistvé rošťáctví a pořád se usmíval. Miloval moře a rád pobýval ve společnosti rybářů, z nichž mnozí byli taky ještě kluci, jen o málo starší než on, žili ve stejné čtvrti a od dětství si s ním hrávali. Někdy nechal školu školou a vyjel si s těmihle kamarády na ryby, a jeho maminka to vždycky poznala, ačkoli se to před ní snažil utajit.

Cejtím z tebe moře. Už jsi byl zase za školou, hubovala ho pokaždé, a Alí sklonil hlavu v tak přehnaně zkroušeném gestu, že mu maminka dala jen lehký pohlavek namísto pořádného nářezu, který si podle ní zasloužil.

Maminka Mamkú měla z rybářů obavy, protože

se o nich říkalo, že jsou to drsní chlapi a kouří hašiš, nebo spíš naopak – kouří hašiš a pak se chovají drsně a drze. Bála se, že Alí zanedbává školu, trápilo ji jeho pouliční floutkovské frajerství a opakovaně mu kvůli tomu mluvila do duše, ovšem marně. Vždycky jí slíbil, že bude hodný, ale jen začal být ohledně svých neplech ještě tajemnější. Maminku miloval a nechtěl, aby si kvůli němu dělala hlavu, ale neméně miloval vyjížděky na ryby. Byl velký a silný, věděl, jak se o sebe postarat, a máma se o něj opravdu bát nemusela.

Ne že by školu vyloženě nesnášel. Měl v ní kama-rády a společně si užili spoustu legrace na úkor učitelů. Alí byl rozený školní šašek, vždycky se mu dařilo ostatní kluky hladce rozesmát. Jedním z jeho parádních kousků bylo parodovat chůzi a mluvu učitelů. Většinu z nich dokázal napodobit věrně – někdy si rázně vykračoval, jindy se zase hrbil a komandoval každého kolem sebe, a spolužáci se chechtali a někdy se k Alímu připojili. Nejlépe se mu dařil učitel matematiky, muž, který školáky děsil svými násilnými způsoby a zlověstným mlčením. Nebylo hodiny, aby někomu nedal pohlavek nebo ho nevytáhl z lavice a nesešvihal rákoskou přes zadek. Alímu matematika moc nešla a učitel působil tak hrozivě, že se Alí až do konce hodiny nedokázal soustředit na nic jiného než na holé přežití. Jednou zase šaškoval před celou třídou, napodoboval matematikářovu charakteristickou chůzi a spokojeně sledoval, jak to spolužáky baví, když vtom učitel vkročil za jeho zády do dveří. Alímu se strachy stáhly pŭlky a sevřel se mu

žaludek, ale nasadil statečný výraz, na učitele se usmál a vydal se ke své lavici. Ale než stihl udělat pár kroků, učitel se na něj vrhl a zezadu mu dal do hlavy takovou ránu pěstí, že Alí na židli div nedoletěl a pokoušely se o něj mdloby. Ten den byl za hrdinu, protože se nepřestal usmívat, ale tohohle učitele už nikdy neparodoval.

Většina věcí, které se od něj ve škole očekávaly, byla pěkná nuda, přesto si s učením dával práci – aspoň do té míry, aby si zachoval sebeúctu a nebyl u ostatních za hlupáka. A bavil ho tělocvik. Při sportu byl houževnatý a tvrdošijný, žádná hvězda, ale bojovník, což mu vyneslo místo ve školním fotbalovém týmu a pověst tvrdého a disciplinovaného obránce.

I Karím podědil po tatínkovi ostře řezanou tvář a také hubenou postavu, zato oči měl něžné po mamince. Když byl ještě malý, často to vypadalo, jako kdyby se měl každou chvíli rozplakat. Na rozdíl od kurážného staršího bratra většinou mlčel, když se na něj někdo obrátil, a když se mu nedařilo, nevrle se chmuřil. Oba bratři se moc nestýkali, protože si jejich maminky vzájemně příliš nesedly, nebo se spíš neobtěžovaly blíže se seznámit. Mamkú už bylo skoro čtyřicet, bezmála o dvacet let víc než Ráje. Ten věkový rozdíl byl příliš velký na to, aby se skamarádily, myslela si Rája, a nejspíš cítila i osten hanby, protože si nechala vnutit podmínky, které už starší žena tou dobou znala a odmítla. Rája se bála, že jí Mamkú pohrdá za to, jak snadno Bakarímu Abbásovi podlehla, ačkoliv s ním Mamkú strávila podstatně víc času než ona.

Když se bratři poprvé setkali, vadil i ten velký věkový rozdíl. Těžko čekat, že spolu čtrnáctiletý a čtyřletý kluk budou mít mnoho společného, zejména když je jeden z nich drzý raubíř a druhý pořád jen malý klučina rozhozený z událostí, které mu převálcovaly život. Navíc žili každý v jiné části města a Karím byl ještě moc malý na to, aby se jen tak potuloval po ulicích, zatímco pro Alího to byl jeho rajón, takže jen tak náhodou do sebe prakticky nemohli narazit. Jak ale roky běžely, postupně se seznámili víc. Během ídu chodili oba pozdravit matku toho druhého, občas se setkávali na akcích nebo při hrách.

Když Karím začal chodit do školy, Alí už ji měl hotovou a dal se k celní správě. Mamkú byla ráda, že si vybral tuhle práci spíš než rybolov, nehrozil tu konflikt se zákonem. Karím chodil do stejné školy jako předtím Alí a měl většinou stejné učitele. Ti oba chlapce brali jako bratry a porovnávali jejich chování i výsledky, jak už to učitelé dělávají. V dalších letech vycházel Karím z tohohle srovnání moc dobře – učitelé ho chválili za jeho schopnosti i za poslušnost, kterou se od drzých a otravných způsobů bratra tolik lišil. Tvůj kaka byl pěkný raubíř, když sem chodil, vyprávěli mu. Ředitel, který od Karíma bydlel za rohem, se občas stavoval u nich doma a ujišťoval Karímovu maminku: tvůj synek, to je náš andílek. Alí se o tom samozřejmě dozvěděl, potěšeně se zachechtal a vybavil si všechny ty neplechy ze školních časů. Když Karíma ve městě potkal, vždycky se ho napřed zeptal právě na školu. Tak jak ti to tam jde? Jsi za

hvězdu? Povzbuzoval ho, ať se svými nejnovějšími úspěchy pochlubí, a Karím se nikdy nenechával prosit. Občas o tom, co se mu povedlo, mluvil i sám od sebe. Pak se Alí zeptal na tetičku, jak říkal Ráje. Když měl s sebou společnost, představil Karíma ostatním jako svého mladšího bratříčka a ochranitelsky mu poklepal na rameno. Karím tahle náhodná setkání miloval, a kdykoli ho Alí přátelsky poplácal nebo objal kolem ramen, úplně se rozzářil, celý pyšný, že ho někdo takhle bere.

Maminka s Karímem zacházela jako se současnou domácností, kterou má sice ráda, ale starost o její blaho ochotně přenechá svým rodičům. Nebylo tak neobvyklé, že mateřskou roli ve skutečnosti zastávala teta nebo babička, někdy mělo dítě při vyrůstání takových mateřských postav kolem sebe víc. Stávalo se to, když byla skutečná matka příliš mladá, děti na ni bylo příliš mnoho nebo měla jiné ambice. U Ráji šlo o to, že se začala soustředit na vlastní život, našla si práci ve velkém obchodě s oblečením, následně zjistila spoustu věcí o módě a úplně si ten svět zamilovala. Ohromně ráda vyprávěla zákaznicím o nejnovějších stylech a trendech a předváděla jim žhavé novinky. Tímhle způsobem si našla několik nových kamarádek a začala si vynahrazovat uplynulé bídné roky, k nimž ji odsoudilo otcovo rozhodnutí. V novém životě měla pořád napilno a vlastnímu synovi se tím pádem trochu vzdálila, občas se na něj až utrhovala. Někdy se za svou netrpělivost cítila provinile a umiňovala si, že k němu musí být milejší.

O Karíma se tak starala hlavně babička, každé ráno jím třásla, aby ho probudila, pak mu vařila čaj a spěšně ho vyprovázela do školy. To jí se Karím vzděky svěřoval s nejužasnějšími objevy, které ho během dne ohromily – jednou to byla znepokojující zpráva, že svět má tekuté jádro, jindy řecké báje a pověsti, třeba o useknuté hlavě Medúzy, o muži, který ukradl bohům oheň, nebo o hrdinských skutcích Herkulových. Ze školní čítanky předčítal babičce o Sindibádovi a jeho cestách. Někdy nevěřícně kroutila hlavou, třeba při vyprávění o trojském koni. To byli ale hlupáci, ti Trójani, když na něco podobného skočili. To ona mu natírala odřená kolena štiplavým jódem, když zakopl a upadl, nebo mu na poraněné kotníky či zápěstí mazala páchnoucí mastičku. Karímovi mastička voněla a moc se mu líbilo i to slovo. Mastička. Když se nikdo nedíval, občas lahvičku odzátkoval, přičichl si k ní a z toho palčivého aromatu se mu zkřivil obličej.

Karím rostl jako z vody a během pár let staršího bratra přerostl. Vždy po několika měsících ho Alí postavil ke zdi a přeměřil. No teda, ty rosteš jak kokos, samý větve a žádný svaly, hvízd! Z Karíma vyrostl hubený, mírný a sebejistý kluk, jeho neochvějný pohled někdy dospělé znervózňoval. Alí byl na malého brášku ještě pyšnější než dřív a často ho navštěvoval doma, pak se chodili koupat, dívat na fotbal nebo jen tak na procházku.

Otec jim zemřel, když Karím chodil na střední. Poslední roky života zkazila Bakari Abbásovi cukrovka

a ošklivě zbytnělá prostata. Rozhodl se ale, že si ji ne nechá chirurgicky zmenšit, protože ho doktor varoval, že by cukrovka mohla způsobit problémy s anestetiky nebo jiné komplikace. Ne že by Bakari Abbás všemu řečenému rozuměl, ale operace mu připadala nebezpečná, takže se raději rozhodl pro život v bolestech. Stejně už mu to dlouho nevydrželo, zničehonic mu selhalo srdce. Když zemřel, bylo mu osmapadesát.

Karím se s otcem vůbec nestýkal od té doby, co ho maminka odvezla z Pemby, protože to zakázala, aniž by mu vysvětlila proč. Ale výrazem ve tváři i řečí těla dávala při každém vyslovení Bakariho jména jasně najevo, že mu nehodlá věnovat ani myšlenku. Karím netušil, co otec provedl a proč se o tom nesmí mluvit, ale došlo mu, že to bylo něco strašného. Po smrti Bakari Abbáse tudíž necítil vyloženě žal, spíš lítost, že mu vinou rodičovského rozkolu chybí něco, co jiní lidé berou jako samozřejmost. Jako malého ho takhle výjimečnost přiváděla do rozpaků – občas o tatínkovi na Pembě mluvil, jako kdyby se stýkali a byli si blízcí, i když ho ve skutečnosti naposledy viděl o jedenáct let dříve, když mu byly tři.

Občas Karím přemítal, proč vůbec lidé jako jeho rodiče mají děti, když je zanedbávají a nechovají se k nim s láskou. Na tatínka měl jen matné vzpomínky a maminka ho často hubovala za to, čemu říkala „ty tvoje opičárny“, každou chvíli tvrdila, že ji Karím rozčiluje, a skoro nikdy si s ním nepovídala tak jako ba-bička. Někdy ho překvapila tím líným úsměvem, který

tak miloval, občas ho dokonce objala nebo polaskala, ale častěji se od ní dočkal jen zavrčení nebo netrpělivého příkazu. Přestaň tady lítat a dělat rámus, kisirani we. Proč nejdeš ven hrát si s ostatníma? Nevěděl, kdy ho to poprvé napadlo, nejspíš o tom zpočátku nepřemýšlel tak plynule a jednoznačně, ale trápilo ho to už jako malého chlapečka. Až bude mít svoje děti, bude všechno dělat úplně jinak, umiňoval si. Jeho dítě bude vědět, že je vytoužené, že ho má Karím rád. Jestli si tedy nějaké děti vůbec pořídí. Se svými myšlenkami se ovšem nikomu ještě dlouhou dobu nesvěřil, připadalo mu to nevděčné a málem hříšné, a později už to pro něj celé ztratilo na významu.

Alí se vůči otci choval jako svědomitější synek a před smrtí ho na Pembě pravidelně navštěvoval. Právě od něj se Karím dozvěděl to málo, co o tatínkovi věděl, mimo jiné i o jeho trampotách se zdravím. Podle Ráji tyhle návštěvy na Pembě lstivě vymyslela Alího maminka Mamkú. Ta ženská má něco za lubem. Posílá kluka na návštěvu, aby bylo jasné, že po tátovi všechno zdědí jenom on sám.

Nakonec to dopadlo ještě jinak. Bakari Abbás se po rozvodu s Rájou oženil znovu, takže před smrtí nebyl sám. Jeho žena zdělila dům, ve kterém bydleli, a vše v něm, nábytek, koberce i nádobí, a Alí podědil, co zbylo z Bakariho firmy. Alího maminku, Karimovu maminku ani Karíma samotného Bakari Abbás v závěti vůbec nezmínil, a ačkoli mohla Rája závěť podle náboženského práva napadnout a vyžadovat pro Karíma zákonný

podíl, rozhodla se místo toho čelit Bakariho zlovůli pohrdáním. Mamkú byla s Alího dědictvím spokojená a Alí též. Firmu prodal, oženil se s dlouholetou snoubenkou Džalílou a koupil si na Ungudže dům. Mamkú zůstala v domku, který o mnoho let dříve podělila po matce, ani trochu se z něj stěhovat nechtěla. Alí byl tou dobou už regulérní celní úředník v přístavu, uniformu měl vždy čistou a nažehlenou, krok britký a cílevědomý. Měl čerstvě po svatbě a patřil mu svět.

V době, kdy Karímovi zemřel otec, už jeho maminka u svých rodičů nebydlela, aspoň ne nastálo. Vymanila se z jejich moci postupně. Najala si pokoj v bytě, kde se svou matkou bydlela jedna její kamarádka, a jednou za pár dnů se k rodičům a synovi vracela na noc. Intervaly mezi návštěvami se měsíc od měsíce prodlužovaly, až se začala stavovat jen občas na hodinku dvě, a hned se zase vracela do pronajatého pokoje. Dospívající chlapec by se do jejího nového bydlení nevešel, tvrdila, a tak musí zůstat u dědy s babičkou. Samozřejmě za ní může kdykoli přijít na návštěvu, ale ona se prostě přestěhovat musí. Potřebuje volně dýchat. Tady v tomhle pokoji se udusím, vysvětlovala synovi tichounce, aby ji matka neslyšela. Tady zůstat nemůžu, všechno tu strašně smrdí zatuchlinou. V koupelně je špína a na ulici smrdí moč. A ty... ty už jsi moc velkej na to, abys spal v pokoji s babičkou a dědou.

A co mám dělat jinýho? Když tu nejsi, spím tady v tomhle pokoji. To ty nechceš spát v jedné místnosti se mnou, zabručel, její kritické řeči ho ranily.

Tak si ho nech, odpověděla matka a nad ukřivděnou dětinskostí v jeho hlase se pousmála. Užij si ho.

Pár měsíců po smrti Karíмова otce se zničehonic zhroutila i jeho babička. Vždycky to byla neúnavná žena, vstávala první ze všech, ohřívala vodu, vařila čaj, od svítání do soumraku prala, vařila a uklízela a pak zůstávala vzhůru jako poslední. Jednoho rána ale nedokázala vstát z postele, ležela v ní s otevřenýma očima a zlehka lapala po dechu. Její kolaps celou domácnost úplně ohromil. Ještě měla dost sil, aby poslala Karíma pro Ráju, aby se místo ní ujala vaření a péče o otce. Dva dny proležela v posteli a druhou noc bez velkých cavyků zemřela, stejně tiše, jak žila. V následujících dnech jim celý život vyplnilo vyřizování úředních procedur, mytí babiččina těla, přípravy k pohřbu, modlitby, samotný pohřeb, kterého se účastnil jen její manžel a Karím, a čtení z koránu v mešitě a doma. Karím měl pocit, že se s ním najednou všechno zřítilo. Napřed zemřel jeho vzdálený a neznámý otec, pak se od nich odstěhovala maminka a nakonec ho ze dne na den opustila babička.

Měl bys tu zůstat a postarat se o dědu, nabádala ho matka. Bude tě potřebovat. Musíme vymyslet, jak to všechno zařídit. Já se sem vrátit nemůžu. Domluvíme se s těma lidma nahoře, že vám budou vařit obědy, a každej den se tu zastavím, neboj. To bude dobrý.

To doufám, odpověděl pochmurně, jenže ona ho úplně přeslechla, zabraná do vlastních myšlenek.

Karím ovšem netušil, i když se to měl záhy dozvědět, že maminka už nějakou dobu plánuje stěhování.

Už téměř rok měla Rája poměr s mužem z Dáresalámu jménem Hadži Otman. Seznámili se, když byla v Dáru na návštěvě u kamarádky. Z prvního setkání nic moc nezvešlo, Hadži se Ráje líbil a jeho veselá povaha jakbysmet, ale mluvili spolu jen nějakých deset minut ve větší společnosti. Pár dnů po jejím návratu jí ale zavolal do obchodu s oblečením, kde pracovala. Příští týden jedu na Zanzibar, nechcete zajít na oběd? Později zjistila, že u té její kamarádky z Dáru vyzvídal, co je zač a jestli někoho má. Když zjistil, že nemá, hned si u kamarádky vyžádal Rájino telefonní číslo a ona mu ho bez váhání dala, protože měla ráda ji i Hadžiho a byla zvědavá, jak se to celé vyvine. A takhle to začalo. Přijel na Zanzibar, šli na oběd, pak jí každých pár dní volal a poté v tichosti následovalo všechno ostatní. Když byl na Zanzibaru, chodila za ním do hotelu, občas jezdila do Dáru. Po několika měsících začali mluvit o svatbě. V té době už Rája v tom pronajatém pokoji bydlela nastálo. Matčina smrt její rozhodnutí jen uspíšila. Ani trochu nehodlala matku nahradit v roli tatínkovy holky pro všechno.

V době, kdy se Rája znovu provdala a odstěhovala se s manželem do Dáresalámu, kde Hadži vlastnil lékárnu na Fire Station Road, bylo Karímovi skoro patnáct. Matčín odjezd ho vlastně ani moc nepřekvapil. Když se dozvěděl o její nadcházející svatbě, došlo mu, že ho s sebou asi vzít nechce. V té době se mu v domě, kterým matka tak hořce pohrdala, žilo docela dobře, i když ho štvala samozřejmost, s jakou předpokládala,